[1]स्कन्धः, [2]कन्दुः, इमानि रूपाणि अस्य धातोः विशेषेण भवन्तीति ज्ञेयम् ।

(1923) "**स्कन्भुः**" (V-स्वादिः; IX-क्र्यादिः-सक. सेट्. पर.) सौत्रोऽयं धातुः । 'स्तन्भुस्तुन्भुस्कन्भुस्कुन्भुस्कुञ्भ्यः श्नुश्च' (3-1-82) इति 'वेः **स्कभ्नातेर्नित्यम्**' (8-3-77), 'ग्रसितस्कभित—' (7-2-34) इत्यत्र च उपात्तः । स्तम्भुधातुसहपाठात् प्रयोगे भौवादिक**स्कभि**धातुवत् (1924) रूपाणां सत्त्वाच्च प्रतिष्टम्भार्थकत्वमस्याहुः । स्कुञ्धातोराप्रवणार्थकत्वमस्यापि वक्तुं शक्यम् । 'स्कन्भु रोधनार्थः' इति **पदमञ्जरी** (7-2-34) । धातोरुदित्करणात्, तस्य च 'उदितो वा' (7-2-56) इति क्त्वायामिड्विकल्प उपयोगात् श्नुश्नाप्रत्ययमात्रविषयकत्वमस्य—इति न । नोपधोऽयं धातुः । भौवादिकः **स्कभि**धातुस्तु इदित् आत्मनेपदी, अस्मात् भिन्नः । अषोपदेशोऽयम् । प्रतिबन्धार्थकत्वात् सकर्मकः, श्नुश्नाप्रत्यययोर्विधानात् [3]स्कभ्नुवन्-विस्कभ्नुवन्-ती, स्कभ्नन्-विष्कभ्नन्-ती इति शतरि रूपाणि । 'शेषात् कर्तरि—' (1-3-78) इति नियमितत्वात् - आत्मनेपदप्रवृत्तिनिमित्ताभावात् परस्मैपदमेव । 'वेः **स्कभ्नातेर्नित्यम्**' (8-3-77) इत्यत्र **काशिकादिषु** '[4]**विष्कम्भिता**, [A]**विष्कम्भितुम्**, **विष्कम्भितव्यम्**' इत्युदाहृतत्वात् इण्निषेधवचनाभावाच्च सेडयं धातुः । अत एव च उदित्करणमित्यप्यवधेयम् । '[5]विष्कभिते अजरे' । विष्कब्धः ।

---

1. '**स्कन्देश्च** स्वाङ्गे' (द.उ.9-67) इत्यमुन्प्रत्यये धातुदकारस्य धकारादेशे च रूपम् ।
2. '**स्कन्देर्लोपश्च**' (द. उ. 1-99) इत्युप्रत्यये, धात्वादिसकारस्य लोपे च रूपमेवम् ।
3. 'स्तन्भुस्तुन्भुस्**स्कन्भु**—' (3-1-82) इत्यादिना शतरि श्नुः श्ना च पाक्षिकत्वेन । यदा श्नुः—तदा 'अनिदितां—' (6-4-24) इत्युपधानकारलोपः, उवङ् । विपूर्वकात् षत्वप्रसक्त्यभावात् सकारस्यैव श्रवणम् ; यतः '**वेः स्कभ्नातेः**' (8-3-77) इति श्राविकरणान्तस्यैव षत्वविधायके सूत्रोपादानम् - ततः यदा श्ना— तदा उपधानकारलोपे, 'श्नाऽभ्यस्तयोरातः' (6-4-112) इत्याकारलोपे षत्वे च **विष्कभ्नन्** इति रूपम् ।
4. '**वेः स्कभ्नातेः**-' (8-3-77) इत्यत्र क्र्यादिकस्यैव सूत्र उपादानात् तदन्तादेवेमानि षत्वघटितानि रूपाणि । यदा तु सौवादिकात् **स्कभ्नोतेः** तृजादयो भवन्ति तदानीं **विस्कम्भिता-त्री**, इत्यादीनि षत्वरहितानि रूपाणि यथासम्भवमूह्यानि ।
5. उदित्त्वेन क्त्वायामिड्विकल्पनात् 'यस्य विभाषा' (7-2-15) इति निष्ठायामिण्निषेधे प्राप्ते 'ग्रसितस्कभित—' (7-2-34) इत्यत्र निपातनात् इडागमश्छन्दसि । लोके तु इट् न ; **विष्कब्ध** इत्येव । अत्र उपधानकारलोपधत्वजश्त्वेषु रूपम् ।

A. '**विष्कम्भितुं** समर्थोऽपि नाचलद् ब्रह्मगौरवात् ॥' भ. का. 9. 76.